

crkva u svijetu

godina XIII • broj 2 • split • 1978

JESMO LI DORASLI SVOJEMU VREMENU?

Urednik

Nema sumnje, ovo naše doba postavlja pred nas druge i drugačije probleme i poteškoće nego prijašnja razdoblja. Jasno je stoga da se u vezi s tim danas nameću i drugi i drukčiji pristupi, planiranja i rješenja. Nove prilike i zahtjevi traže i nove sposobnosti, i drugačije odnose, posebno više smisla za konkretni trenutak, više duha inventivnosti i kreacije, spremnosti za suradnju i brige oko zajedničkog dobra. Zbog toga sve jasnije uviđamo da nisu u pitanju samo određene prilike i problemi, u pitanju je — kao što je uvijek bio i bit će — ljudski faktor, čovjek, svi mi koji se s konkretnim problemima i prilikama susrećemo, koji ih u stvari i pokrećemo i, što je vrlo važno, na svoj način — složno i vješto ili samovoljno i neinventivno — rješavamo.

Znam da nije bilo lako našoj Crkvi u njezinoj dugoj prošlosti, kao što joj nije bilo lako ni u poslijeratnom i ovom pokoncilskom vremenu. Da, nije joj ni danas lako. Usput rečeno, možda je smiješno sanjati i govoriti o nekoj »lakoći« u životu. Stoga naše prosudbe i ocjene ne bi trebale gledati samo na uspjehe i rezultate; nužno moramo voditi računa o prilikama s kojima smo se u određenom razdoblju susretali i susrećemo. Ali uza sve to ne možemo mimoći važan faktor u vođenju i ostvarivanju naše crkvene stvarnosti, naše vjernike, posebice one najodgovornije, jer o njihovu radu i zalaganju ovisi često i opći uspjeh ili neuspjeh u čitavoj zajednici, u određenom vremenu. Stoga ćemo se ovdje, makar uvodno, više načelno nego konkretno, osvrnuti na nas, na naš ljudski faktor u

našoj Crkvi, kao na važan čimbenik u stvaranju i otklanjanju objektivnih, povijesnih, i subjektivnih, naših, problema i poteškoća, u ovom kritičnom razdoblju.

Prva stvar za koju bismo se založili jest otvoreni stav prema problemima i životu, prema svijetu i prilikama u kojima živimo. Treba uvijek optimistički i hrabro pristupati životu, pa kad se radi i o poteškoćama. Optimizam je naime važan suradnik svake akcije. No da se ne bi prešlo u skrajnost, uvijek je, posebno u teškim prilikama, potreban zdravi realizam, tj. kritično prosuđivanje i ocjenjivanje stvari i događaja. U tom smislu ne zaziremo od potrebnih i korisnih kritičkih vrednovanja prošlosti i sadašnjosti, zapravo, kad je riječ o ljudskom faktoru, od stvarnog kritičnog vrednovanja nas i naših akcija. Prošlost bi nas u tome mogla sigurno poučiti. Nisu stari uzalud govorili: na pogreškama se učimo. Uostalom, čovjek i njegov svijet nisu nepogrešivi, pa ni u Crkvi (ovdje ne mislimo na nezabludivost Učiteljstva quoad fidem et mores), stoga se ne bi trebalo bojati razotkrivanja, zapravo valoriziranja javnih činjenica, i po potrebi mijenjanja taktike i odluka.

Slabost je ovog našeg vremena — to ćemo bez sumnje svi lako priznati, jer ta se slabost osjeća i u crkvenom području — da se danas radije prelazi u zakulisne »ćakule«, svojevrzne intrige, lažnu euforiju ili pak kritizerstvo, nego u smirenu i zdravu kritiku, koja pokazuje i otvara prava usmjerenja. I u nas, na žalost, mnoge teme postaju tabu-temama, što ukazuje na unutrašnje slabosti, kojih bismo se jednom morali osloboditi.

Drugo što nas najviše zanima u ovom našem vremenu na planu opće i naše Crkve, posebno kad je riječ o ljudskom faktoru u Crkvi, jest stvarno — a ne samo puko, verbalno jedinstvo i zajedništvo. Imperativ sloge i jedinstva očito je nešto najbitnije u suvremenom kršćanstvu, konkretno u Katoličkoj crkvi. Jer, danas, kad se s rušenjem cjelovitih sustava i kultura, sve uočljivije dezintegriraju čovjek i društvo, mišljenja i običaji, prijeti velika opasnost, da se u tom svijetu, baš u našem vremenu i svijetu, »dezintegriraju« i sama Kristova poruka, Evanđelje i Crkva. O tome bi se već možda moglo govoriti, kad je riječ o različitim školama. — Unatoč modernim manevriranjima s pojmovima slobode i demokracije, razboritost nas sili da ih mi stvarno poštujemo, želimo li biti Kristovi učenici, ali nas istodobno obvezuje, da se zajednički doktrinarno i životno što jedinstvenije svrstavamo u čvrstu zajednicu koja od vrha do temeljne baze zna za čim teži i što hoće.

Budimo iskreni i priznajmo, da običan vjernik, pa i svećenik, još uvijek vrlo malo odlučuju o svojoj Crkvi, o njezinu usmjerenju i životu. Mi znamo da kršćanstvo nije vjera usuda (fatuma, sudbine) nego voljnog i savjesnog, osobnog sudjelovanja u sustvaralačkom činu sa Stvoriteljem svijeta. Bilo bi stoga normalno, da svi više odlučujemo. I da nas vodi duh zajedništva. Trebalo bi, možda, otkrivati i pokretati »mehanizme« veće zainteresiranosti i boljeg sudjelovanja vjernika u stvarnom, javnom i zajedničkom društvenom životu Crkve.

No ipak, držimo da nije u tome problem. Vjernici su navikli i razborito slijede odluke svojih crkvenih predstavnika. Međutim, problem se javlja,

kad se u samom vodstvu javljaju pukotine, nepotrebne podvojenosti(!); da, kad se stvari i na najvišem vrhu u određenoj Crkvi ili pak u pogledu određenih pitanja pokušavaju subjektivno, samo na svoj način rješavati i praktično »po svoju« u životu sprovoditi, dotično neka pitanja subjektivno i samovoljno tumačiti. I koliko god nam danas misao leti tzv. induktivnoj metodi, demokraciji i pluralizmu, odnosno respektiranju konkretnih činjenica i subjektivnih shvaćanja, ne možemo i ne smijemo zaboraviti da su nam, danas kao rijetko kada prije, potrebna zajednička (pa i kad su čisto ljudska) načela i odluke, koje bismo po cijenu zajedništva morali zajednički poštovati i obdržavati, makar se, razumljivo, u nekim ovovremenim pitanjima i pogledima, dotično metodama, s njima intimno i ne slagali.

Nije naime nikakva tajna, da naš svijet nije i ne može biti jednoznačan u smislu neke fiksne jedinstvenosti. Naprotiv, pluralizam je temeljno obilježje prirode i života. I taj bi pluralizam trebalo podržavati, posebice u većim i raznolikim društvima i organizacijama. I u kršćanstvu, u Crkvi. Međutim, ovdje nije riječ o pluralizmu, nego o životnim usmjerenjima i načelnim postavkama, na kojima se i s kojima se ili ruši ili gradi zajedništvo. Znamo da nije lako naći i održati ravnotežu između potrebnog pluralizma, tj. raznolikosti u jedinstvu, i prihvaćanja zajedničkog života, načela i odluka, koje mora stvarati i kojih se mora pridržavati svaka zajednica, ako želi biti i ostati jedinstvena. No netko je stvarno kriv (ne samo odgovoran), kad već u načelu, u Crkvi ili u jednoj užoj etničkoj crkvenoj zajednici, ostavlja mogućnost različitog ponašanja i nepotrebnog razilaženja.

Povijest bi nam mogla biti svjedokom i opomenom: nitko i ništa ne može tako Crkvu podgrizati i uspješno rušiti kao što se to može ona sama, iznutra. To bismo morali svi dobro znati, jer u tome je i danas najveća opasnost; dvostruka, kao što je bila i u prošlosti: životno-povijesna i doktrinarna. Obje su danas u pitanju. Stoga možda nikada Crkvi nisu bili potrebni duhovno i stvarno zajedništvo i jedinstvo kao što su joj potrebni danas. Ne bi bilo loše u tom smislu tražiti i otkrivati nove, stvarne, teološke i juridičke putove, uspješniju suradnju i čvršće, aktivno zajedništvo u svim područjima.

Treba nam očito novog, suvremenijeg duha, samodiscipline i razumijevanja. I Crkvi koja naučava i Crkvi koja sluša. Jer, rijetko je kada pogreška samo na jednoj strani; dapače, ako je samo na jednoj, lako se popravlja i manje je opasna po zajednicu. Međutim, danas nam ne prijeti, držimo, opasnost samo s jedne strane, recimo samo od avanturističkih tendencija i jednostranog horizontalizma, nego jednako, npr., od našeg općeg oklijevanja, zaostajanja, crkvenog konzervativizma i bezidejnosti u novim prilikama. Čini se, naime, da je često istrčavanje teologa i aktivista unutar Crkve samo stanovili odraz samodopadne uspavanosti u samoj Crkvi.

Ni hegemonija nije nikada isključena iz igre, pa ni unutar crkvenih zajednica. Jer, kad vodstvo nema ideja ili kad ono zakaže, kad se jednostavno izvlači ili uzastopno razilazi, onda je normalno očekivati i druga razilaženja, traženja svojih ciljeva i svog smjera. Ako redovita služba

nije u stanju vršiti svoju redovitu zadaću životnog usmjeravanja i potrebnog organiziranja, onda se nije čuditi da stvar, spontano, preuzimlju drugi u svoje ruke. Opće dobro tada više ne postoji, postoji svoja samovolja, makar se za to traže i nalaze kojekakvi fiktivni razlozi i isprike, bilo s jedne, bilo s druge strane.

Bolje je, kaže se, neprijatelj onoga što je dobro. To često i nas pogađa. Tražeći »bolje«, zaboravljamo na ono što je dobro. A, čini mi se, jedinstvo je nešto najbolje u naše doba. — To je ono dobro, za kojim bismo svi morali težiti! Uz malo dobre volje i zajedničke spremnosti na suradnju, ne bi bilo teško prihvatiti baš to najbolje. Ne smijemo dopustiti da u današnjoj Crkvi parcijalno »bolje« priječi i ometa zajedničko dobro. U tom smislu, očito kad je riječ o ljudskom faktoru u Crkvi, valja samo poštovati i prihvaćati načelo demokratske većine — na svim razinama — jer se samo tako može čuvati i očuvati duh suradnje, jedinstva i zajedništva.

U doba zahuktalog procesa opće sekularizacije i ateizacije u svijetu, da pače u samom kršćanstvu, čudno je da još uvijek ne možemo realno ocijeniti pravu situaciju, i da se ne snalazimo tamo gdje nam je najpotrebnije: u vlastitim redovima. Možda ćemo pretjerati, ali nećemo mnogo pogriješiti, ako kažemo da se danas u Crkvi više snaga troši u međusobnim dokazivanjima, nego u složnoj aktivnosti i korisnim usmjeravanjima čitave zajednice. Namjesto da se u zajedničkom dijalogu — spremni na međusobne, ljudske, životne kompromise — stvarno trudimo da dođemo do najboljih rješenja s čvrstom voljom da ih zajednički prihvatimo i slijedimo, mi još uvijek neekonomično trošimo vrijeme i snage, zatvaramo se u svoje juridičke forme, tražimo u tome svoju pravdu, svoje pravo, i tako, pomalo svi skupa, jedni i drugi, onemogućujemo da naše kršćanstvo bude ono što se od njega očekuje: dinamično, aktivno, stvaralačko i jedinstveno.

A sve je to danas toliko potrebno! Možda su baš naša razilaženja i, dosljedno, naša pasivnost ili neinventivnost i nesnalazljivost današnjeg kršćanstva u novom svijetu i novim prilikama jedan od bitnih uzroka spomenutih procesa sekularizacije i ateizacije svijeta i Crkve. Nije da mi danas ne radimo; naprotiv, mnogo se radi. Samo taj rad je previše uhodan, tradicionalan, klištran, jednoličan ili, koji put, međusobno oprečan. Malo je izvornih, domišljenih, stvarnih zajedničkih akcija, koordinirane brige i suradnje, stvaralačke inspiracije i mašte... I kad nastupamo, najčešće nastupamo (s pravom) kao branitelji određenih vrednota, manje kao kreatori, voditelji, inspiratori novih suvremenijih akcija i ostvarenja. Kristove riječi, da su »sinovi ovoga svijeta mudriji od sinova svjetlosti« — morali bismo shvatiti kao opomenu i poticaj, nipošto kao apsolutno mjerilo i normu. (O kršćanskoj je diplomaciji pomalo smiješno i govoriti.)

Iako se sve ovo što govorimo izravno doimlje kao kritika, držimo da ne bi trebalo samo kritizirati današnju Crkvu, točnije ljude, ljudski element u današnjoj Crkvi, bilo općoj, bilo samo našoj. Jer, valja priznati, naša je Crkva npr. u ovom vremenu o kojemu u širem smislu govorimo, učinila i mnogo dobra; bilo je i ima ostvarenja koja svojim značajem prelaze okvire jednog nemirnog, prelaznog razdoblja. Ali želeći da se još

više učini, moramo upozoriti da se u nas malo planski, smišljeno, radi i ostvaruje, posebice na širem planu cijele naše crkvene zajednice. Postoje doduše vijeća, komisije i sekcije, itd., no sve se to odvija i kreće iz dana u dan, od prigode do prigode, od slučaja do slučaja. Živimo, čini se, odviše svojim, separatnim životom, u svojim malim ili velikim brigama, ali gotovo uvijek svojim, a ne zajedničkim! Zbog toga nema danas među nama ni Grgura, ni Savonarola! Ne treba se stoga čuditi što se u nas gotovo ništa važno ne događa, što nam se godinama povlače iste teme i isti problemi, u stvari ista neusklađenost i neodlučnost! Zašto? Ne rješavamo ih kako bi trebalo, pa ni ondje gdje bi to trebalo!

Ne bi bilo loše zajednički razmišljati i o boljoj, suvremenijoj organizaciji unutar cijele Crkve. Sadašnja razdijeljenost u biskupije (redove, družbe, redodržave ili provincije) s posebnom kanonskom vlasti i nekom vrstom (feudalističke) suverenosti ne učvršćuje nego stvarno podgriza i u stanovitim momentima ruši pravo crkveno jedinstvo. Unatoč našem općem zajedništvu (koje je inače vrlo rastezljivo i često samo formalno) toliko smo juridički (kanonskim pravom) podijeljeni i odijeljeni, da nam se na mahove čini kao da se radi o različitim svjetovima, granicama i državama, a ne najčešće o istim članovima jedne iste Crkve, naroda i jezika. S druge strane, to isto pravno zatvaranje svakoga u svoje juridističke »tvrđave« omoguće nam da se najčešće u svemu vladamo kako nam se prohtije. Još kad k tome pridođu kojekakvi osobni planovi, vlastiti interesi, idejna ili koja druga »časkanja« — jednostavno trošimo snage u jalovim natezanjima. Kršćanski pluralizam, naprotiv, ne bi smio biti zapreka stvarnom kršćanskom i ljudskom sporazumijevanju i katoličkom jedinstvu; najmanje je to potrebno u određenoj zajednici, konkretno u našoj Crkvi.

Znam da će mi se — možda s pravom — prigovoriti da je moja kritika jednosmjerna, da spominje i prenaglašuje slabosti i propuste, a da se ne osvrće na zajedničke akcije, suradnju i uspjehe. Čini mi se — odgovorit ću — da je koji put dobro stvari pogledati i iz »drugog kuta«, možda čak malo ih i prenaglasiti, pa i karikirati. Ljudi se naime mnogo bolje vide u takvu, nesvakidašnjem ogledalu. Jer, dok se sami pred svojim ogledalom (savjesti) namiještaju i u javnosti poziraju, ne mogu tako jasno vidjeti sve »čoškove« svojega lica i naličja. Kritika bi dobro došla svima nama! Posebice kad se radi o javnim i važnim stvarima i pitanjima. Neka se stoga ne zamjeri ovim recima, što više govore o našim zajedničkim slabostima, nego o suradnji i uspjesima.

No ne treba zato klonuti duhom, jenjavati u radu i gubiti kršćanski optimizam. Ima nešto u kršćanstvu, što je uvijek novo i suvremeno, nešto, što, kao imanentna težnja ljudskog bića, predstavlja određenje vječnog smisla i poziva čovjeka u ovom svijetu: *e v a n đ e o s k i h u m a n i z a m* i *k r š ć a n s k a t r a n s c e n d e n t n a p o r u k a!* To su duhovne snade, na kojima počiva Kristova radosna vijest. One će nas, vjerujemo, inspirirati i usmjeravati i u ovom našem vremenu, kao što su nas nadahnjivale i ujedinjavale i dosada. I to će biti najbolja garancija našem uspjehu. Garancija i jamstvo našoj suradnji i zajedništvu — našem kršćanstvu, kao trajnom događaju i događanju u povijesti.